

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**Актуальні питання кримінально-правової
кваліфікації, документування та
розслідування колабораціонізму**

**Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
21 липня 2022 року**

ОДЕСА
2022

УДК 343.1 : 343.985 : 343.57(477)

А 14

Оргкомітет конференції

Швець Д.В., ректор Одеського державного університету внутрішніх справ, д.ю.н., доцент

Корнієнко М.В., проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор

Албул С.В., професор кафедри оперативно-розшукової діяльності, к.ю.н., професор

Домброван Н.В., начальник відділу організації наукової роботи, к.ю.н.

Єгоров С.О., завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності, к.ю.н., доцент

Конопельський В.Я., завідувач кафедри кримінального права та кримінології, д.ю.н., професор

Кулик Л.М., доцент кафедри кримінального права та кримінології, к.ю.н., доцент

Лісніченко Д.В., доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н.

Мудрецька Г.В., доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н.

Тетерятник Г.К., завідувач кафедри кримінального процесу, д.ю.н., доцент

Чекмарьова І.М., професор кафедри кримінального права та кримінології, к.ю.н., доцент

Щурат Т.Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності, к.ю.н.

Статті друкуються в авторському варіанті.

Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 21 липня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. – 116 с.

© ОДУВС, 2022

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ (ст. 111-1 КК УКРАЇНИ): АНАЛІЗ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ

Воронцов А. В.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеський державний університет внутрішніх справ

Слід зазначити, що Україна саме з початком антитерористичної операції (АТО), надалі операції об'єднаних сил (ООС) останні вісім років потребувала чіткого визнання окремих видів колабораціонізму незаконними на рівні чинного кримінального законодавства.

Попередньо до статті, яка встановлює кримінальну відповідальність за державну зраду (ст. 111 КК) [4], внесено ряд змін та доповнень до чинної статті, які розширили підстави застосування цієї кримінально-правової норми, тому наразі можуть виникати труднощі щодо тлумачення та відмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених цими статтями.

Основною принциповою відмінністю слід вважати те, що колабораціонізм вчиняються винною особою нажалі вже в умовах наявної окупації та агресії “рашистів”. Недарма термін «колабораціонізм» вважають більш широким та об'ємним, тому в Особливій частині кримінального кодексу вперше з'явилась стаття (ст. 111-1 КК “Колабораційна діяльність”) з восьми частин та приміткою. При цьому майже кожна з частин містить декілька складів кримінальних правопорушень. Відповідно, що на сьогодні з появою цієї статті, спостерігаємо чимало дискусій практиків і науковців, задля покращення її змісту, чіткої кримінально-правової характеристики для правильної кваліфікації та врешті-решт аналізу майбутньої слідчої та судової практики притягнення винних до кримінальної відповідальності [3].

За загальним визначенням, колаборант співпрацює з окупаційною владою на шкоду власній державі (батьківщині). Так, за статистичними даними звітності з 24 лютого Національна поліція України зареєструвала понад 700 кримінальних проваджень, пов'язаних з колабораціонізмом. Про це повідомив заступник голови МВС України Євген Єнін [1].

Зі слів чиновника, здебільшого колаборантів було виявлено в Луганській області – там відкрито 162 кримінальних проваджень. В Києві та області – 155, в Херсонській області – 55. Є. Єнін також зазначив, що на тимчасово окупованих територіях України про підозру колаборантам нажалі здійснюється заочно. Яскравим прикладом роботи цієї статті є, те що

за повідомленням СБУ від 15.07.2022 року в м. Одеса затриманий колаборант, який збирався присягнути на вірність «ДНР» та розгорнув з 24 лютого цього року активну проросійську діяльність [1; 5]. А поки що проаналізуємо основний склад кримінальних правопорушень у цій статті, зокрема її об'єктивну сторону.

Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 111-1 КК полягає у публічних запереченнях і закликах та відповідальність передбачається за вчення дій в одних із наступних форм:

- публічне заперечення здійснення збройної агресії проти України;
- публічне заперечення встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України;
- публічні заклики до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора;
- публічні заклики до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та(або) окупаційною адміністрацією держави-агресора;
- публічні заклики до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України [3; 4].

Під “запереченням”, як правило, розуміють невизнання існування, значення, доцільності будь-чого. Тобто, під цим слід розуміти хоча б одне із відкритих звернень до більш ніж однієї особи, в якому висловлюється будь-яке письмове або графічне зображення вчинене національними або іноземними публічними діями, особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, політично значущими особами збройної агресії Російської Федерації проти України, тимчасової окупації Російською Федерацією територій України та спроб легалізувати та легітимізувати анексію частини тимчасово окупованої території України, як і залик до певних дій, спрямованої безпосередньо на формування у кінцевого адресата бажання щодо вчинення відповідних діянь [6].

Щодо значення тлумачення слів “публічний” та “заклики” в українській мові то слово “публічний” означає: який відбувається в присутності публіки, людей, прилюдний (цей факт не приховується). “Заклик” означає: прохання, запрошення прийти, приїхати, з'явитися будь-куди; звук, вигук, що кличе, закликає; звертання до певної групи людей, у якому в стислій формі висловлено провідну (основну) ідею часу, прохання, вимогу, завдання та т.п. При цьому основним словом у аналізованому словосполученні є слово “заклики”. Зауважимо, що поняття “публічні заклики” є частиною більш широкого поняття “мовленнєвий акт”, що розглядають у лінгвістиці як мінімальну одиницю дискурсу, мовленнєву взаємодію мовця і слухача для досягнення певних перлокутивних цілей мовця шляхом конструювання ними дискурсивного значення під час спілкування. Таким чином, залик як мовленнєвий акт полягає в озвучуванні певної інформації протиправного характеру у виді фонетичних звуків,

зображення тощо. Публічним вважається й теж поширення закликів або висловлення заперечення до невизначеного кола осіб у соціальних мережах (Інтернет) або за допомогою засобів масової інформації. У цьому випадку відповідні публічні заперечення вважатимуться теж кримінально караним, оскільки свідомо, вольове й публічно заперечуватимуться (спростовуватимуться або будь-яким чином применшуватимуться), а отже так би мовити виправдовуватимуться, в т.ч. зухвалі порушення міжнародного гуманітарного права (так звані воєнні злочини). Відповідні заперечення та заклики є кримінально караними, якщо вони спрямовані загалом до співпраці з окупантом держави-агресора. Тут і надалі заголовки до частин статті наведені стисло, для зручності. Відповідна складова залежить від складу кримінального правопорушення, в якому публічні заперечення або заклики визначаються як суспільно небезпечні діяння [2].

Детально склади кримінальних правопорушень аналізуються в кожній частині статті. Щодо ч. 1 ст. 111-1 КК то її необхідно відмежовувати від передбачених частини 6 цієї статті, де йде мова про здійснення інформаційної діяльності та організацію і проведення заходів політичного характеру. За ч. 6 ст. 111-1 КК відповідальність наставатиме в разі, якщо відповідні заходи вчиняються у співпраці з державою-агресором, її окупаційною злочинною адміністрацією тощо [3].

Насамперед, ознака публічності щодо заперечень або закликів – визначена в п. 1 Примітки цієї статті. Склад кримінального правопорушення за ч. 1 ст. 111-1 КК є формальним (для наявності об'єктивної сторони закон вимагає встановити лише діяння (дію або бездіяльність), і не передбачає настання обов'язкових суспільно небезпечних наслідків таких діянь) на відміну від частини 8 цієї статті [3; 4].

Загалом, колабораційна діяльність, як і державна зрада, вчиняється на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України. Тому в розмежуванні обох кримінальних правопорушень (ст. 111 та ст. 111-1 КК) важливе значення матиме саме судова практика. Кримінальне провадження щодо юридичних осіб доповнено важливими змінами, внесеними Законом України № 2108-IX [7] до ст.ст. 96-3 та 96-5 КК, згідно з якими, вчинення від імені юридичної особи її уповноваженою особою кримінальних правопорушень за ст. 111-1 КК є підставою для кримінального провадження щодо такої юридичної особи. Захід кримінально-правового характеру, що застосовується за це кримінальне правопорушення – ліквідація юридичної особи та конфіскація її майна (ст. 96-8, 96-9 КК) [3; 4].

Література:

1. В Украине зарегистрировали более 700 уголовных дел против коллаборантов. URL:<https://zn.ua/UKRAINE/v-ukraine-zarehistririvali-bolee-700-uholovnykh-del-protiv-kollaborantov.html>
2. Гапончук В. Публічні заклики до протиправних дій як наскрізне кримінально-правове поняття. Науковий часопис Національної академії

прокуратури України. Київ, 2019. № 1. С. 11–21.
URL:<http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/1-2019/gaponchuk.pdf>

3. Кравчук О., Бондаренко М. Колабораційна діяльність: аналіз нової статті 111-1 КК. ГО «Вектор прав людини». Київ, 2022. URL: <http://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo>

4. Кримінальний кодекс України.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

5. СБУ задержала колаборанта из Одессы, который собирался присягнуть «ДНР» и развернул с 24 февраля активную пророссийскую деятельность. Одесса как она есть от 15.07.2022.
URL:<https://t.me/+XQJhAcf4zqUyZDMу>

6. Пояснювальна записка до проекту Закону України від 30.12.2021 № 6436-1. URL:https://ips.ligazakon.net/document/GI06747A?an=12&q=%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%81%D1%83%D0%B4%D1%96%D0%B2&hide=true&snippet_id=snippet_9813

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>

ЗМІСТ

Привітальні промови

Албул С. В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	5
Борейко Г.Д. НЕПРАВДИВЕ ПОВІДОМЛЕННЯ ПІДОЗРЮВАНИМ/ОБВИНУВАЧЕНИМ ПРО ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗАВІДОМО НЕВИНУВАТОЮ ОСОБОЮ ЯК СПОСІБ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ НА ЗАХИСТ.....	10
Вайда Т. С. КОЛАБОРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПОНЯТТЯ, ДОКУМЕНТУВАННЯ, ТА КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРОТИПРАВНІ ДІЇ/ДІЯЛЬНІСТЬ.	13
Voloshanivska Tetiana, Fedorov Ihor PROCEDURAL FEATURES CONDUCT OF PRE-TRIAL INVESTIGATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS UNDER SIGNS OF A CRIMINAL OFFENSE PROVIDED FOR IN ART. 111 ¹ OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE «COLLABORATION ACTIVITY»	18
Воронцольна ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ (ст. 111-1 КК УКРАЇНИ): АНАЛІЗ ОБ.....	21
Гаврилюк А. В. ОСОБЛИВОСТІ ВІДМЕЖУВАННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (СТ. 111-1 ККУ) ВІД ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ (СТ. 111 ККУ)....	24
Гловюк І. В. ПИТАННЯ ДОКАЗУВАННЯ ЗА СТ. 111-1 КК УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ВИРОКІВ	28
Головков Д. С. ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ.....	33
Гриченко О.А. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ.....	35
Данилюк В.В. СУЧАСНИЙ СТАН КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛАБОРАЦІОНІЗМ В УКРАЇНІ.....	38